

A topographic map of the Carpathian Basin, showing the region's terrain with color-coded elevations from green (low) to brown (high). The map includes major rivers and national borders. The text is overlaid on the upper portion of the map.

A Kárpát-medence földrajza

**Természet, társadalom,
gazdaság, néprajz**

A Kárpát-medence földrajza

Természet, társadalom,
gazdaság, néprajz

Monográfia

A kötet elkészítését támogatta:

BETHLEN GÁBOR

Alap

Az e-kötet megjelenését támogatta:

A Kárpát-medence földrajza

Természet, társadalom,
gazdaság, néprajz

Monográfia

Szerkesztette:

Molnár József és Papp Géza

Termini Egyesület – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Budapest–Beregszász

ETO: 911.2(4-11)
K 22

A kötet egy évtizeddel követi az Akadémiai Kiadó gondozásában napvilágot látott azonos című, a témában készült eddigi legnagyobb szabású összefoglalást. A munka célja nem a nevezett műnél mélyebb és alaposabb elemzés készítése volt, inkább egy olyan összeállítás, amely kisebb terjedelmével és kevésbé szakmai nyelvezetével az érdeklődők szélesebb köre számára jelenthet élvezhető olvasmányt, valamint részévé válhat a térség felsőoktatási intézményeiben oktatott Kárpát-medence földrajza kurzus ajánlott irodalmának.

Kiadásra javasolta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Tudományos Tanácsa (2022.06.28., 5. számú jegyzőkönyv).

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Földtudományi és Turizmus Tanszéke, valamint
Kiadói Részlege közreműködésével.

Szerkesztő: Molnár József, Papp Géza

Szerzők: Andrik Éva, Bálint Lajos, Berghauer Sándor, Csernicskó István, Csoma Zoltán, Csorba Péter, Dávid Lóránt Dénes, Dobos Endre, Dövényi Zoltán, Fodor Gyula, Gönczy Sándor, Hadnagy István, Horvát Dániel, Kész Barnabás, Kész Margit, Kocsis Károly, Kohut Erzsébet, Kolozsvári István, Makay Zsuzsanna, Marselek Sándor, Molnár D. István, Molnár Ernő, Molnár Ferenc, Molnár József, Papp Géza, Remenyik Bulcsú, Tátrai Patrik, Vince Tímea, Wéber András

Lektorálta:

Dr. Kiss Tímea (Szegedi Tudományegyetem),
Dr. Pénzes János (Debreceni Egyetem)

Műszaki szerkesztés: Papp Géza
Korrektúra: Sin Edina
Borítóterv: Molnár D. István
A kiadásért felel: Dobos Sándor

A monográfia fejezeteinek tartalmáért kizárólag a szerzők felelnek.

ISBN 978-615-81834-4-4

© A szerzők, 2022
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2022

Tartalom

ELŐSZÓ (*Orosz Ildikó*)

1. TERMÉSZETI VISZONYOK

1.1. A Kárpát-medence fogalma, lehatárolása, földrajzi fekvése	(<i>Molnár József</i>)	13
1.2. A Kárpát-medence földtani viszonyainak áttekintése	(<i>Gönczy Sándor</i>)	19
1.2.1. A Kárpát-medencét alkotó földtani egységek kialakulása		20
1.2.2. A medencealakulás, illetve a Kárpátok kialakulásának kezdete		23
1.2.3. A már egységesült medence fejlődése a Kárpátok vonulataival együtt		26
1.2.4. Északnyugati-Kárpátok		29
1.2.5. Északkeleti-Kárpátok		31
1.2.6. Keleti-Kárpátok		34
1.2.7. Déli-Kárpátok		35
1.3. Természetes felszínalakulás a Kárpát-medencében	(<i>Gönczy Sándor</i>)	40
1.3.1. A Duna–Tisza-medence		40
1.3.2. Duna–Morva–Rába-medence		41
1.3.3. Az Erdélyi-medence		42
1.3.4. Északnyugati-Kárpátok		44
1.3.5. Északkeleti-Kárpátok		48
1.3.6. Keleti-Kárpátok		52
1.3.7. Déli-Kárpátok		53
1.3.8. A Bánsági-hegyvidék		54
1.3.9. Erdélyi-szigethegység		55
1.3.10. Dunántúli-középhegység		57
1.4. Ásványi kincsek	(<i>Gönczy Sándor</i>)	60
1.5. Éghajlati sajátosságok	(<i>Hadnagy István</i>)	74
1.5.1. A Kárpát-medence éghajlatának múltja		74
1.5.2. A Kárpát-medence éghajlatát meghatározó tényezők		75
1.5.3. A Kárpát-medence éghajlati körzetei és azok jellemzői		78
1.5.4. Az éghajlati elemek idő- és térbeli változása		84
1.5.4.1. A napsugárzás és napfénytartam		84
1.5.4.2. A levegő hőmérséklete		85
1.5.4.3. A légnyomás és szél		87
1.5.4.4. A felhőzet és a köd		89
1.5.4.5. A légnedvesség és csapadék		90
1.5.4.6. Az időjárási szélsőségek jellemzői		92
1.5.5. A Kárpát-medence éghajlatának várható változása		94
1.6. A Kárpát-medence vízrajza	(<i>Vince Tímea</i>)	99
1.6.1. Folyókák		99

1.6.1.1. A Duna vízrendszerének jellemzése	99
1.6.1.2. Folyószabályozás	103
1.6.2. Állóvizek	107
1.6.3. Felszín alatti vizek	111
1.7. A térség élővilága	116
1.7.1. A Kárpát-medence növényföldrajza (<i>Kohut Erzsébet – Andrik Éva</i>)	116
1.7.1.1. A Kárpát-medence természetes növénytakarójának kialakulása	116
1.7.1.2. Növényföldrajzi alapfogalmak	117
1.7.1.3. Flóraelemek	118
1.7.1.4. Bennszülött (endemikus) fajok a Kárpát-medencében	121
1.7.1.5. Reliktumfajok a Kárpát-medencében	122
1.7.1.6. A Kárpát-medence növényföldrajzi felosztása	124
1.7.2. A Kárpát-medence állatföldrajzi jellemzői (<i>Kolozsvári István</i>)	130
1.8. A Kárpát-medence talajai (<i>Dobos Endre – Csoma Zoltán – Molnár Ferenc</i>)	137
1.8.1. A talajok jelentősége a Kárpát-medence népeinek életében	137
1.8.2. A Kárpát-medence talajtakarója	138
1.8.3. A Kárpát-medence talajai	140
1.8.3.1. Histosol (Láptalajok)	140
1.8.3.2. Leptosols, Umbrisols (közethatású talajok)	142
1.8.3.3. Vertisols (duzzadó agyagtalajok)	144
1.8.3.4. Gleysol (réti talajok)	147
1.8.3.5. Chernozems (mezőségi talajok – csernozjomok)	148
1.8.3.6. Calcisols (karbonáttalajok)	150
1.8.3.7. Arenosol (homoktalajok)	152
1.8.3.8. Fluvisols (öntéstalajok, hordaléktalajok)	155
1.8.3.9. Regosols (földes kopár)	157
1.9. Tájszerkezet és tájtervezés (<i>Csorba Péter – Dávid Lóránt Dénes</i>)	159
Bevezetés	159
1.9.1. A tájhatárok megállapítása	159
1.9.2. Tájbeosztás térképek a 2018-ban kiadott Magyarország Nemzeti Atlaszában	160
1.9.2.1. A magasabb rendszertani szintek	162
1.9.2.2. Korábbi nagytájaink helye az új taxonómiai rendszerben	163
1.9.3. A tájak működését, azaz anyag- és energia-háztartását jelző indikátorok	165
1.9.3.1. Tájszintű anyag- és energiaforgalom vizsgálatok	166
1.9.3.2. A táji anyag- és energiaforgalom lehetséges indikátorai	168
1.9.3.3. A javasolt indikátorok összegzése	172
1.9.4. Tájtipizálás	173
1.9.4.1. A tájtipológia rendező elvei	173

1.9.4.2 Kísérletek az egységes európai tájtipizálási rendszer kialakítására	174
1.9.5. A tájtervezés tájföldrajzi alapjai	177
1.9.5.1. A táj tervezésének indokoltsága	178
1.9.5.2. A fenntartható tájak tervezésének előfeltételei	181
1.9.5.3 A funkcionális folt-folyosó-mátrix rendszer kutatásának legfontosabb eredményei	183
1.9.5.4. A tájmetria és a tájtervezés	187
1.10. Környezetvédelem a Kárpát-medencében (<i>Vince Tímea</i>)	191
1.10.1. Környezeti problémák	191
1.10.1.1. A levegő állapota	191
1.10.1.2. A vizek állapota	193
1.10.1.3. A talajok állapota	196
1.10.1.4. Hulladéktermelés és kezelés	197
1.10.2. Természetvédelem	199

2. NÉPESSÉG ÉS TELEPÜLÉSEK

2.1. Demográfiai jellemzők	205
2.1.1. A népesség száma és térbeli eloszlása (<i>Kocsis Károly</i>)	205
2.1.1.1. Az 1950–1990 közötti időszak	205
2.1.1.2. Az 1990 óta eltelt időszak	206
2.1.2. Természetes szaporodás (<i>Kocsis Károly – Bálint Lajos – Makay Zsuzsanna – Wéber András</i>)	209
2.1.2.1. Termékenység	209
2.1.2.2. Életkilátások	210
2.1.2.3. Természetes szaporodás, fogyás	214
2.1.3. Vándorlás (<i>Dövényi Zoltán</i>)	217
2.2. A népesség összetétele	229
2.2.1. Nem és életkor (<i>Kocsis Károly</i>)	229
2.2.1.1. Nem szerinti összetétel	229
2.2.1.2. Életkor szerinti összetétel	230
2.2.2. Nemzetiség, nyelv (<i>Kocsis Károly – Tátrai Patrik</i>)	233
2.2.3. Vallás (<i>Kocsis Károly – Tátrai Patrik</i>)	239
2.2.4. Iskolázottság (<i>Dövényi Zoltán</i>)	243
2.2.5. Foglalkozás (<i>Dövényi Zoltán</i>)	248
2.3. Települések (<i>Molnár József – Papp Géza</i>)	254
2.3.1. A településhálózat fejlődése	254
2.3.2. Városhálózat	265
2.3.3. Szuburbanizáció, agglomerációk	277
2.3.4. A falusi népesség	281

3. A KÁRPÁT-MEDENCE GAZDASÁGA

3.1. A gazdaság fejlődésének általános tendenciái (<i>Fodor Gyula – Molnár Ernő</i>)	290
3.2. Magyarország gazdaságföldrajza	294
3.2.1. Bevezetés: történeti áttekintés, gazdasági folyamatok és változások Magyarországon a rendszerváltozás után (<i>Dávid Lóránt Dénes</i>)	294
3.2.2. A mezőgazdaság általános gazdasági jellemzése (<i>Dávid Lóránt Dénes – Marsелеk Sándor</i>)	297
3.2.2.1. Történeti áttekintés	297
3.2.2.2. Az agrártermelés helyzete	299
3.2.2.3. A (magyarországi) mezőgazdaság szerkezete	301
3.2.2.4. A magyarországi mezőgazdaság földrajza	305
3.2.2.5. A magyarországi mezőgazdaság jövőképe	313
3.2.3. Ipar és építőipar Magyarországon (<i>Molnár Ernő</i>)	315
3.2.3.1. A magyar ipar történelmi távlatokban	315
3.2.3.2. A magyarországi ipar szerkezete	318
3.2.3.3. A magyarországi ipar térbelisége	323
3.2.4. Szolgáltatások földrajza – terciér és kvaterner szektorok köréből, különös tekintettel a gazdasági szolgáltatásokra (<i>Dávid Lóránt Dénes</i>)	330
3.2.4.1. A (magyarországi) szolgáltatási szektor átalakulásának keretfeltételei	330
3.2.4.2. A (magyarországi) szolgáltatási szektor szerkezete	334
3.2.4.3. Közlekedés	335
3.2.4.4. Kereskedelem: nagykereskedelem-kiskereskedelem	343
3.2.4.5. Pénzügyi szolgáltatások	344
3.2.4.6. A negyedik (kvaterner) szektor	345
3.2.5. Magyarország turizmusföldrajza (<i>Dávid Lóránt Dénes – Horvát Dániel – Remenyik Bulcsú</i>)	347
3.2.5.1. Magyarország turizmusának főbb statisztikai adatai	347
3.2.5.2. A pandémia hatása Magyarországon a turizmusra 2020-ban	351
3.2.5.3. Magyarország turisztikai desztinációi, térségei	355
3.2.5.4. Magyarország turisztikai termékei	358
3.2.5.5. Magyarország turizmusának jövőképe	360
3.3. A szlovák gazdaság (<i>Fodor Gyula</i>)	363
3.3.1. Történeti és gazdaságtörténeti áttekintés	363
3.3.2. A mezőgazdaság jellemzői	364
3.3.3. Szlovákia ipara	366
3.3.4. Az ország közlekedési infrastruktúrája és szolgáltató szektora	367
3.3.5. Régiók és városok	369
3.3.6. Szlovákia turizmusa (<i>Berghauer Sándor</i>)	372
3.4. Kárpátalja gazdasága (<i>Fodor Gyula</i>)	373

3.4.1. Történeti áttekintés	373
3.4.2. Mezőgazdaság	374
3.4.3. Az ipar sajátosságai Kárpátalján	375
3.4.4. Közlekedés és szolgáltatások	380
3.4.5. Kárpátalja turizmusa (<i>Berghauer Sándor</i>)	381
3.5. Erdély gazdasági viszonyai (<i>Fodor Gyula</i>)	384
3.5.1. Történeti és gazdaságtörténeti áttekintés	384
3.5.2. A jelenlegi gazdaság általános jellemzése. A mezőgazdaság	385
3.5.3. Erdély ipara	387
3.5.4. Közlekedés és szolgáltatások	389
3.5.5. Regionális áttekintés és gazdasági központok	391
3.5.6. Erdély turizmusa (<i>Berghauer Sándor</i>)	393
3.6. A Vajdaság gazdasága (<i>Fodor Gyula</i>)	395
3.6.1. Történeti áttekintés	395
3.6.2. Mezőgazdaság a Vajdaságban	396
3.6.3. A vajdasági ipar jellemzői	398
3.6.4. A szolgáltató szektor	399
3.6.5. A Vajdaság turizmusa (<i>Berghauer Sándor</i>)	400
3.7. Pannon-Horvátország gazdasága (<i>Fodor Gyula</i>)	401
3.7.1. Történeti áttekintés	401
3.7.2. Pannon-Horvátország mezőgazdasága	402
3.7.3. Az ipar sajátosságai	403
3.7.4. Szolgáltatások Pannon-Horvátország területén	403
3.7.5. Pannon-Horvátország turizmusa (<i>Berghauer Sándor</i>)	404
3.8. A Muravidék gazdasági viszonyai (<i>Fodor Gyula</i>)	406
3.8.1. Általános tudnivalók	406
3.8.2. A Muravidék mezőgazdasága és ipara	406
3.8.3. Közlekedés és szolgáltatások a Muravidék területén	407
3.8.4. A Muravidék turizmusa (<i>Berghauer Sándor</i>)	407
3.9. Az Órvidék gazdasága (<i>Fodor Gyula</i>)	409
3.9.1. Általános tudnivalók	409
3.9.2. Mezőgazdaság és ipar az Órvidéken	409
3.9.3. A szolgáltató szektor jellemzői	410
3.9.4. Az Órvidék turizmusa (<i>Berghauer Sándor</i>)	410
MELLÉKLET: A Kárpát-medence régióinak gazdasági szempontból fontos települései	414

4. A KÁRPÁT-MEDENCE NÉPRAJZI SAJÁTÓSÁGAI

4.1. A Kárpát-medence – a hazát kereső népek kohója (<i>Kész Barnabás – Kész Margit</i>)	422
4.1.1. Nemzetiségek a történelmi Magyarország területén	422

4.1.2. Etnikumok (kisebbségek)	423
4.1.2.1. Cigányok (romák)	424
4.1.2.2. A zsidóság	424
4.1.2.3. Kunok és jászok	425
4.2. Néprajzi csoportok, tájak, szigetek (Magyarország határain belül és túl)	
<i>(Kész Barnabás – Kész Margit)</i>	427
4.2.1. Alföld (Nagyalföld)	429
4.2.1.1. Hortobágy	429
4.2.1.2. Hajdúság	429
4.2.1.3. Nagykunság, Kiskunság (és Bugacpuszta)	429
4.2.1.4. Jászság	430
4.2.1.5. Kalocsa és környéke	431
4.2.1.6. Az alföldi városok világa	431
4.2.1.7. Kelet-Magyarország tájai	432
4.2.2. Dunántúl	436
4.2.2.1. Kisalföld: Hanság, Rábaköz, Szigetköz	437
4.2.2.2. Göcsej, Hetés és Órség	437
4.2.2.3. Somogyország, Ormánság és Dráva-szög	438
4.2.2.4. Sárköz és Mezőföld	438
4.2.2.5. Balaton-felvidék és Bakony	439
4.2.3. Felföld (Felvidék)	442
4.2.3.1. A palócok	443
4.2.3.2. A matyók	444
4.2.3.3. Zoboralja	444
4.2.3.4. Mátyusföld	444
4.2.3.5. Csallóköz	444
4.2.3.6. Felvidéki nevezetességek	445
4.2.4. Erdély	448
4.2.4.1. Partium	448
4.2.4.2. A szűkebb értelemben vett Erdély	450
4.2.4.3. Kalotaszeg	451
4.2.4.4. Mezőség	454
4.2.4.5. Torockó	454
4.2.4.6. Székelyföld	455
4.2.4.7. A csángók	459
4.2.5. Kárpátalja	460
4.2.5.1. Az Ungi-Tiszhát	462
4.2.5.2. Nagydobrony egyedisége	464
4.2.5.3. Munkács környéke	465
4.2.5.4. A Beregi-Tiszhát	466
4.2.5.5. A Szernye-mocsár, Tóhát térsége	468
4.2.5.6. Az Ugocsai-Tiszhát	470
4.2.5.7. Egy falunyi Szatmár – Nagypalád	474

4.2.5.8. A Tisza-völgy (Felső-Tisza-vidék)	475
4.2.5.9. Aknaszlatina – a sóra épült település	477
4.2.5.10. Gens fidelissima – ruszinok és ukránok	478
4.2.6. Délvidék	482
4.2.6.1. Bácska	482
4.2.6.2. Bánság (Bánát)	486
4.2.6.3. Szlavónia	485
4.2.7. Burgenland (Őrvidék)	486
4.3. Nyelvi hasonlóság és nyelvi változatosság a Kárpát-medencében (<i>Cserniczkó István</i>)	490

3.3. A szlovák gazdaság

Fodor Gyula

3.3.1. Történeti és gazdaságtörténeti áttekintés

Bár már időszámításunk hajnalán is lakott terület volt, a mai Felvidék, illetve Szlovákia történetében alapvető változást a 9. század legvégén a magyar honfoglalás hozott. A régió hosszú távú gazdasági-társadalmi fejlődésében komoly szerepe volt annak a ténynek, hogy a történelmi Magyarország teljes fennállását tekintve ezt az országrészt érte a legkevesebb támadás, azaz a békés élet feltételei tartósan leginkább itt voltak adottak. A későbbi gazdasági felemelkedés alapja a *bányászat* volt, melynek jelentőségét mutatja, hogy a középkori Magyarországon bányászott öt legfontosabb ásványi nyersanyag közül négy (arany, ezüst, rézérc, vasérc) kitermelésének központi területe a Felvidék volt (kivételt az Erdélyhez köthető kőszobányászat képezett). Az ennek is köszönhető társadalmi-gazdasági fejlettség bizonyítéka, hogy itt alakult ki a középkori Magyarország legsűrűbb városhálózata, melynek gerincét a bányavárosok alkották.

A Felvidék Magyarországon belüli kedvező helyzete főként a törökök betörésekor vált igen fontossá: mivel a területet a török hódoltság alig érintette, az itteni lakosság (beleértve a török uralom elől korábban délről idemenekülőket is) a 18–19. században részt vehetett a jórészt néptelenül maradt Alföld újbóli benépesítésében. Ezzel együtt a 18. század második felétől a Felvidék volt az ország első számú nehézipari körzete (még 1910-ben is itt volt a legmagasabb, 25%-os az ipari foglalkoztatottak aránya).

A nemzeti különállás gondolata a szlovákok esetében csak az Osztrák–Magyar Monarchia időszakában terjedt el széleskörűen, ám területi autonómiára irányuló törekvéseik akkor nem teljesülhettek, sőt nyelvhasználatukat is korlátozták: a szlovák nyelvű oktatást az elemi iskolákba szorították vissza. Az I. világháború végén aztán a szlovákok a csehekkel egyesültek, létrehozva az első Csehszlovák Köztársaságot. Ezen belül azonban a szlovákok ugyanolyan alárendelt szerepbe kerültek, mint a magyar uralom alatt: míg korábban az Alföld nagybirtokainak idénymunkaerő-forrásai voltak, addig mostantól a cseh ipar felvevőpiacának és a cseh országrész élelmiszer-beszállítójának szerepét kapták. Ekkor erősödtek ismét fel autonómiatörekvéseik, amelyek az 1930-as években nagymértékben hozzájárultak Csehszlovákia felbomlásához. Ám a szlovák nép balszerencséjére az első szlovák állam hitleri védnökség alatt alakult meg 1939-ben. A fasiszta Szlovák Köztársaság (1939–45) katonái a II. világháborúban a németek oldalán harcoltak, közben Szlovákia kb. 30000 fős zsidóságát még

1942-ben lágerekbe deportálták. A rövid életű első szlovák állam felbomlása után 1945-ben újjraalakult Csehszlovákia. Az 1948–1989 közötti szocialista korszakban Szlovákia valamelyest közelített Csehország fejlettségi szintjéhez. Ekkor főleg a kohászat és a hadiipar fejlődött, az ebben az időszakban alapított üzemek azonban rendkívül nyersanyag- és energiaigényesek, emellett pedig roppant környezetszennyezők voltak. Ráadásul termékeik messze elmaradtak a világpiac minőségi és mennyiségi követelményeitől. Ennek (is) köszönhetően az 1980-as évek végén általános politikai és gazdasági válság bontakozott ki az országban, amely végül az 1989-es rendszerváltozásba torkollott. Ezután újra felerősödött a szlovák önállósodási mozgalom, és 1993-ban végül létrejött a második Szlovák Köztársaság.

A szocialista korszak kiegyenlítődési folyamata a cseh és a szlovák gazdaság fejlettségi szintjét illetően a piacgazdasági átmenet során jelentősen megtorpant. Az egy főre jutó GNP tekintetében Szlovákia nemcsak Csehország, de Magyarország mögött is jelentősen lemaradt. A piacgazdasági átmenet során kiéleződő problémákat csak részben sikerült orvosolni, amit az is mutat, hogy az ezredfordulóig az országba tízszer kevesebb külföldi tőke érkezett, mint Csehországba. A 21. század első éveiben Szlovákia GDP-jének növekedése az előzetes várakozásokat felülmúló volt, ám az évtized végére az általános gazdasági válság miatt ez lelassult (igaz, 2010-ben már ismét kb. 4%-al nőtt a GDP).

Szlovákia 2004-től az Európai Unió, 2009-től pedig az euróövezet tagja. A szlovák gazdaság leggyengébb pontja ma is az Unió átlagát meghaladó bő 13%-os munkanélküliség, amely komoly vendégmunkás-áradatot generál Csehország, Magyarország, Nyugat-Európa, sőt, az USA irányába is.

3.3.2. A mezőgazdaság jellemzői

A mezőgazdaság feltételei összességében kedvezőek, némi zavaró hatása csak a domborzati tagoltságnak van. Ennek ellenére a mezőgazdaság súlya a szlovák gazdaságon belül jelentősen csökkent az elmúlt évtizedekben: az 1990-es közel 9,5%-kal szemben ma már nem éri el a GDP 4%-át. Még nagyobb a visszaesés a mezőgazdaság foglalkoztató erejének tekintetében (1990: 13,3% => 2019: 3,9%).

Az ország éléstárai a melegebb éghajlatú, 200–300 m tengerszint feletti magasságú síkvidékek (*Kisalföld, Kelet-szlovákiai-alföld, Dél-Szlovákia*), ahonnan a *búza*, a *kukorica*, az *árpa* és a *hüvelyesek* zöme betakarításra kerül. A hűvösebb éghajlatú, 400–500 m magasságú területeken (*Szepesi-, Liptói-, Turóci-, Zsolnai-medence*) főleg *burgonyát, rozst* és *zabot* vetnek. Az ipari növények közül a *cukorrépa*, a *komló* és a *dohány* a legfontosabb. A

Kisalföld (Pozsony és Révkomárom körzete), valamint a *Kelet-szlovákiai-alföld* (Kassa vidéke) *zöldség- és virágtermesztéséről* is híres. *Szőlőt* főleg a déli fekvésű hegyoldalakon (*Kis-Kárpátok, Zempléni-szigethegység*), *gyümölcsöt* (alma, kajszai- és őszibarack) pedig a *Kisalföldön* termesztnek.

A szántóterület megoszlása az egyes kultúrnövények között nagyjából a következő: gabonafélék – közel 60%, takarmánynövények – közel 20%, ipari növények – bő 15%, burgonya – 2%, egyéb (hüvelyesek, zöldség, gyümölcs, szőlő stb.) – 3%.

Az *állattenyésztés* jelenleg is válságidőszakot él át, melynek fő oka a csökkenő belső fogyasztás, az alacsony felvásárlási árak, illetve az Európai Unión belüli konkurenciaharc. Ugyancsak tizedelik az állományt a közelmúlt járványos állapotbetegségei (madárinfluenza, sertéspestis). A vezető állattenyésztési ág a *szarvasmarhatartás*, mely Szlovákia középső és északi részére koncentrálódik. Intenzív és extenzív típusa egyaránt előfordul az országban, bár az állomány ma nem haladja meg a 600 ezer darabot. A hegyvidéki legelőket a *juhtenyésztés* hasznosítja. A Liptó, Árva, Szepes megyékben összpontosuló ágazat a rendszerváltás óta visszaszorult, a juhállomány száma jelenleg mintegy 300 ezer darabra tehető. A *sertés- és baromfitenyésztés* főleg Szlovákia déli részén elterjedt. A legnagyobb *tejipari* üzemek *Pozsonyban, Zsolnán, Zólyomban, Késmárkon (Kežmarok, 16 ezer lakos)*²⁹⁹ találhatóak, a legjelentősebb *húsipari* központ pedig *Rimaszombat, Losonc, Homonna és Zsolna*. A halfogyasztás zömét importból elégítik ki, bár az országban több helyen létesítettek jelentős mesterséges halastavakat is.

Az *élelmiszeripar* két fő körzete *Kelet-Szlovákia*, valamint a *Kisalföld* (cukorgyártás, malomipar). A *cukoripar* két megmaradt központja *Trencsén és Dunaszerdahely*, az *édesipar* pedig *Pozsony és Nagyszombat*. A *konzerv-, malom- és sütőipar* főként az ország déli városaiban (*Tőketerebes (Trebíšov, 25), Rimaszombat, Dunaszerdahely*) terjedt el. A nagy múltú söripar első számú fellegvára *Ógyalla (Hurbanovo, 7)*, ahol ma már a holland Heineken gyártja Szlovákia leghíresebb sörét, a Zlatý bažantot.

Az *erdőgazdálkodás* az országterület mintegy 40%-ára terjedő erdőket hasznosítja. Az erdők közel 60%-a magánkézben, bő 40%-a pedig állami tulajdonban van. Szlovákia ma is jelentős faanyagexportőr, az évi átlagos kitermelés 6 millió m³ körül mozog. Komoly hatással volt az ország faiparára a Magas-Tátra vidékét 2004-ben elérő pusztító szélvihar, amely mintegy 200 km²-en letarolta az erdőt. A gyors és kényszerű fafeldolgozás miatt szinte a teljes

²⁹⁹ Azon települések, amelyek jelenlegi hivatalos neve, illetve lakosság száma első említésükkor nincs mellékelve, a regionális áttekintő fejezetben (Szlovákiánál: 3.3.5. Régiók és városok) vannak részletezve

feldolgozókapacitás a Tátravidékre költözött, az ország többi részén pedig hosszú ideig szünetelt a fakitermelés.

3.3.3. Szlovákia ipara

Bár a szlovák GDP közel 2/3-át már a szolgáltató szektor adja, az ipar még mindig fontos szerepet játszik az ország gazdaságában. Szlovákia *energiaipara* zömmel az Oroszországból importált kőolajra és földgázra, valamint a Csehországból, Lengyelországból és Ukrajnából behozott szénre támaszkodik. A hazai, csekély mennyiségű energiahordozó közül a *Nyitrabánya (Handlová, 17)* és a *Nagykürtös (Veľký Krtíš, 12)* környéki *barnaszén*, valamint a *Nyitránovák (Nováky, 4)* melletti *lignit* említhető. Szlovákia két legnagyobb teljesítményű hőerőműve *Nemeskosztolány (Zemianske Kostol'any, 2)* és *Vaján (Vojany, 1)* közelében található. A vízerőművek közül a *Vág erőműrendszere*, illetve *Bős (Gabčíkovo, 5)* *vízerőműve* a legjelentősebb. Azonban manapság a villamosenergia-termelés legnagyobb része már a két atomerőműből származik, melyek telephelye *Apátszentmihály (Jaslovské Bohunice, 2)* és *Mohi (Mochovce, 1)*.

A túlnyomórészt már kimerült érckészletekre telepített *kohászat* legnagyobb üzeme *Kassán* található (VSŽ: Východoslovenské Železiárne – Kelet-szlovákiai Vasmű), amely nyersvasat, acélt és egyéb termékeket is gyárt főként ukrajnai nyersanyagból, és ma már az amerikai U.S. Steel tulajdonában van. Jelentős még a döntően hazai hulladékvasat feldolgozó *Zólyombrézó (Podbrezová, 4)*, valamint az észak-szlovákiai *Isztebne (Istebné, 1)* vasműve is. A *színesfémkohászat* üzemei közül *Garamszentkereszt* norvég tőkével üzemelő *alumíniumkohója* és *Korompa (Krompachy, 9)* *rézkohója* emelkedik ki.

A *gépgyártás* a szlovák ipar vezető ágazata, innen származik az ország exportjának nagyobb része. Az iparág leginkább a Vág középső szakasza mentén összpontosul, itteni központjai közül *Trencsén* (szerszámgyártás), *Máriatölgyes (Dubnica nad Váhom, 24)* és *Turócszentmárton* (nehézszerkezetgyártás) emelkedik ki. Szlovákia nyugati részén fejlett a *járműipar*: itt *Pozsony* (Volkswagen), *Nagyszombat* (Peugeot-Citroën) és *Zsolna* (KIA/Hyundai) gépkocsigyártása, illetve *Révkomarom* folyamihajó-gyártása a legfontosabb. Kelet-Szlovákia legjelentősebb gépipari központja *Kassa* (autóalkatrész-gyártás, vegyipari gépgyártás), *Eperjes* (gördülőcsapágy-gyártás) és *Poprád* (vagongyártás – Tatravagónka, háztartási gépgyártás – Whirlpool). Napjaink vezető gépipari ágának számít az *elektronikai és elektrotechnikai ipar*, amely híradástechnikai és elektronikai berendezéseket, villamosgépeket

gyárt. Fő központjai: *Galánta* (Samsung Electronics Slovakia), *Nagyszombat* (Sony Slovakia), *Nyitra* (Volkswagen Electric Systems) és *Privigye* (Yazaki).

A *vegyipar* az iparágak rangsorában a második helyen áll a gépgyártás mögött, és főleg Nyugat-Szlovákiában, valamint Pozsonyban összpontosul. Az ország legnagyobb vegyipari üzeme a *pozsonyi* Slovnaft (MOL Csoport, kőolaj-feldolgozás). A szintén fővárosi Istrochem főleg *műtrágyákat, műanyagokat és műszálakat*, a Henkel pedig *kozmetikai cikket* és *háztartási vegyi árut* állít elő. *Nitrogénműtrágyát* gyárt *Vágsellyén* a Duslo vegyi üzem, csomagolóanyagokat és fóliákat a Poprádhoz közeli *Szvitben* (*Svit*, 8) a Chemosvit vállalat. A *gumiipar* a Vág menti *Puhóba* (*Púchov*, 18 – Matador, Continental) és *Alsóveszténybe* (*Dolné Vestenice*, 3) települt. A legjelentősebb *gyógyszergyártási* központ *Nyitra*, *Galgóc* (*Hlohovec*, 22 – Zentiva) és *Zólyomlipcse* (*Slovenská Lupča*, 3).

Az *építőanyag-ipar* elsősorban a nyersanyag-lelőhelyekre települt. *Kavics- és homokbányák* a Duna mentén jellemzők. A *tégla- és cserépgyártás* fő központja *Bazin* és *Losonc*. Ugyancsak *Losoncról* származik az országban gyártott kerámia és csempe zöme is. A *cementgyártás* fő körzete a *Vág völgye*, emellett *Besztercebánya*, *Torna* (*Turňa nad Bodvou*, 4) és *Tapolybeszterce* (*Bystré*, 3) említhető. Jelentős Szlovákia *üvegyártása* (*Puhó*, *Trencsén*, *Nyitra*, *Pozsony*) is.

A *könnyűipar* gerincét a *textilipar* jelenti, amely egyre nehezebben bírja az ázsiai import támasztotta konkurenciát. A *pamutipar* fő központja *Rózsahegy*, *Pozsony* és *Léva*, a *selyemipar* *Liptószentmiklóson* összpontosul. A *gyapjúipar* *Zsolnán*, *Trencsénben* és *Losoncon* jelentős, míg a *kötszővőipar* *Pozsonyban* és *Szvitben* honosodott meg. A legnagyobb *ruhagyárak* *Trencsénbe*, *Puhóba* és *Eperjesre* települtek. A fejlett *bőrpar* fő telephelye *Liptószentmiklós*, a *cipőipar* pedig *Bártfa* (*Bardejov*, 33 – JAS).

Szlovákia *faiparának* központja *Besztercebánya* és *Zólyom*. A *bútorgyártásban* *Nagytopolcsány* (*Topolčany*, 26), *Igló*, *Bazin* és *Nyitra* emelkedik ki. A *cellulóz- és papíripar* legfontosabb üzemei *Rózsahegyen*, *Zsolnán* és *Párkányban* található.

3.3.4. Az ország közlekedési infrastruktúrája és szolgáltató szektora

Csehszlovákia létrejöttét követően az új államhatár szinte teljes egészben átrajzolta Szlovákia korábban kialakult közlekedési hálózatát: az addigi észak–dél irányultság kelet–nyugatra változott, hangsúlyozva a Prága–Pozsony–Kassa–Kárpátalja közlekedési és szállítási reláció fontosságát. Annak ellenére, hogy a rendszerváltást követően mind a

személy-, mind pedig a teherforgalom számottevően csökkent, a szlovák közlekedés jelenlegi mennyiségi mutatói jónak mondhatók, az ország területét jelentős tranzitforgalom is érinti.

A közlekedés két fő ágazata a személyszállításban vezető közúti és a teherszállításban első vasúti. A közúti közlekedés mára szinte egyeduralmú az utasforgalomban, emellett az áruszállítások 40%-át is bonyolítja. Szlovákia közel 500 km-nyi autópályával rendelkezik, ennek leghosszabb szakaszai a D2 (Brno–Pozsony) és a D61 (Pozsony–Vágbeszterce (Považská Bystrica)) jelzésűek. Legfontosabb elsőrendű főutak a Zsolna–Poprád–Eperjes, a Pozsony–Komárom, a Pozsony–Nyitra–Zólyom–Losonc–Rozsnyó, a Kassa–Ungvár, valamint az Ipolyság–Zólyom–Rózsahegy relációk.

A vasúti közlekedés végzi a teherszállítások kb. 1/3-át. A hálózat közel 3600 km-es összhosszából mintegy 1600 km villamosított. A vasúti forgalom 75%-a a következő négy vonalon bonyolódik: Pozsony–Zsolna–Kassa, Jókút (Kúty)–Pozsony–Párkány, Csaca (Čadca)–Zsolna, Érsekújvár–Zólyom–Kassa. A 2000-es évek elején számos vasúti mellékvonalon (pl. a Komárom–Gúta (Kolárovo) relációban) leállították a személyszállítást, e vonalak jövője ma is erősen kérdéses.

Szlovákia legjelentősebb vízi útvonala a Duna, amelyen főleg az áruszállítás jelentős. Különösen igaz ez a Dunacsúny (Čunovo) és Szap (Sap) közötti ún. bósi üzemvízcsatornára. Az ország legfontosabb folyami kikötője Pozsony és Révkomárom.

Fontos Szlovákia légi közlekedése is: évről évre dinamikusan növekszik a légi úton szállított utasok száma. A növekedés döntően a „fapados” légi járatok (Ryan Air, WizzAir, Danubewings) térnyerésének köszönhető, amelyek az alacsony reptérhasználati díjak előnyeit használják ki. 2011-től egy éven át működött a Slovakian Airlines helyi légitársaság is, ám 2012-ben pénzügyi nehézségekre hivatkozva megszűnt. A legforgalmasabb nemzetközi repülőtér a pozsonyi, melynek évi bő 1,5 millió fős utasforgalma van. Az egykori kassai katonai repülőtérből létrehozott nemzetközi polgári légikikötőben átlagosan évi 350 ezer utas fordul meg, míg az ország harmadik nemzetközi reptere, a poprádi a nyári időszakban fogadja évi mintegy 60 ezer utasa többségét.

A csővezetékes szállítás jelentősége ma még messze elmarad a többi közlekedési ágé mögött. Szlovákia kőolajimportja az Adria- és a Družba- (Barátság-) vezetékek segítségével valósul meg, a kettő Ipolyság (Šahy) közelében találkozik egymással.

A korábban meglehetősen elmaradottnak számító szlovák távközlésben alapvető pozitív elmozdulás történt az ezredforduló óta. Ugrásszerűen terjedtek és terjednek a mobiltelefonok, 2010-ben 100 lakosra már 105 készülék jutott. Jelenleg négy mobilszolgáltató vállalat

működik az országban: az Orange, a T-Mobile, a Telefónica O₂ és a 4ka (Štvorka). Egyre nagyobb területeket fed le Szlovákiában a széles sávú internet is.

Az ország *kereskedelme* is gyors ütemben fejlődik: a hálózat leginkább a nagyvárosok környezetében és az autópálya-szakaszok mentén (raktárházak) bővül. Az ország egyik legújabb nagykereskedelmi központja a Pozsony melletti Szenc. Emellett napjainkra szinte minden 10 ezer főnél népesebb városba (vagy a városok mellé) betelepült egy vagy több külföldi áruházlánc is. Így a nyugat-európai országokhoz hasonlóan a bevásárlás már Szlovákiában is döntően autós beszerzést jelent a városok peremén. A legnagyobb felfutást az élelmiszer-diszkontok (Lidl, Tesco), a lakberendezési áruházak (Kika, IKEA), a barkácsboltok (BauMax, Praktiker, OBI), valamint az üzemanyag-töltő-állomások (MOL, Esso, Slovnaft, Shell, Aral, ÖMV) produkálják.

Bár Szlovákia gazdasága ma erősen nyitott, az ország külkereskedelmi mérlege negatív. A fő exportcikkek a gépek, a közlekedési eszközök, a kohászati termékek, a vegyipari cikkek és gyógyszerek, a fa, az üveg és az élelmiszerek, fő importcikkek pedig az energiahordozók, valamint a fogyasztási és közszükségleti cikkek. Szlovákia legfontosabb külkereskedelmi partnere Németország, Ausztria és a Cseh Köztársaság.

3.3.5. Régiók és városok

Szlovákia területe öt gazdasági régióra osztható:

1. POZSONY ÉS KÖRNYÉKE: a főváros, *Pozsony (Bratislava, 430)* funkciói közül a politikai-államigazgatási, az oktatási-kulturális (Comenius Egyetem, Nemzeti Színház), valamint az ipari-közlekedési szerep a legjelentősebb. Iparából a kőolaj-finomítás (*Slovnaft*) és az autógyártás (*Volkswagen*) emelhető ki. Az utóbbi időben növekszik a város kereskedelmi és idegenforgalmi szerepe is. A lakosság közel negyede a Duna jobb partján épült új városrészben (*Pozsonyligetfalu = Petržalka, 103*) él, ahová a közgazdaságtudományi egyetem és néhány iparvállalat is (át)települt.

A főváros környékét magába foglaló *Pozsony tartományhoz (Bratislavský kraj)* három járás tartozik, melyek székhelyei *Bazin (Pezinok, 23)*, *Szenc (Senec, 19)* és *Malacka (Malacky, 17)*. Bazin bortermeléséről, Szenc pedig jelentős idegenforgalmáról ismert.

2. NAGYSZOMBAT ÉS NYITRA: mindkét tartomány zömmel a Kisalföldön fekszik. *Nagyszombat tartomány* Pozsonytól keletre található. Központja *Nagyszombat (Trnava, 65)*, amely az ország római katolikus érseki székhelye. 1635-ben itt alapította Pázmány Péter a budapesti tudományegyetem elődjét, mely 1777-ben költözött Budára. A város közelében

működik Szlovákia első, erősen elavult atomerőműve (Apátszentmihály). A tartomány északnyugati részén található az ország műselyemgyártó központja, *Senice* (*Senica*, 20), a Vág völgynyílásában pedig *Pöstyén* (*Piešťany*, 28), Szlovákia legjelentősebb gyógyfürdője. A tartomány déli részén fekszik *Galánta* (*Galanta*, 15 – gép-, bútor- és élelmiszeripar) és *Dunaszerdahely* (*Dunajská Streda*, 23).

Nyitra tartomány központja *Nyitra* (*Nitra*, 77), amely jelentős vegy-, gép- és élelmiszeriparáról híres. Egyetemén magyar oktatási nyelvű kar is működik. A tartomány délnyugati részén található *Vágsellye* (*Šaľa*, 22), amely a *Duslo* vegyi kombinátról ismert. A Nyitra folyó mentén fekszik *Érsekújvár* (*Nové Zámky*, 38), az Észak-Kisalföld legfontosabb közlekedési és ipari góca. A Duna és a Vág-Duna összefolyásánál épült *Révkomarom* (*Komárno*, 34), az itt többségben lévő magyarság kultúrközpontja (magyar tannyelvű egyeteme és magyar színháza is van). Esztergommal átellenben található *Párkány* (*Štúrovo*, 11), amely cellulóz- és papírgyártásáról ismert. Az Alsó-Garam-vidék központja *Léva* (*Levice*, 33), melynek közelébe települt Szlovákia második atomerőműve (Mohi).

3. TRENCSÉN ÉS ZSOLNA: *Trencsén* (*Trenčín*, 56) a szlovák hadsereg irányító központja jelentős könnyű- és hadiiparral. *Zsolna* (*Žilina*, 83) Szlovákia 4. legnagyobb városa, amelynek sokoldalú iparából a textil- és ruházati ipar emelkedik ki. A kevésbé jelentős települések közül megemlíthető *Turócszentmárton* (*Martin*, 55), ahol 1863-ban megalakult a *Matica Slovenská* szlovák nacionalista szervezet. A város ma gépgyártási és fafeldolgozó központ. A Liptói-medence két legnagyobb települése *Liptószentmiklós* (*Liptovský Mikuláš*, 31) és *Rózsahegy* (*Ružomberok*, 27). Előbbi a tátrai idegenforgalom egyik fő központja, utóbbi pedig kiemelkedő textil- és papíripari centrum. *Trencsén* vonzáskörzetébe tartozik a barnaszén- és lignitbányászat központja, *Privigye* (*Prievidza*, 46) is.

4. BESZTERCEBÁNYA: a régió központja *Besztercebánya* (*Banská Bystrica*, 78), az ország első számú bányavárosa. Feldolgozóiparából a cement- és faipar emelkedik ki. Az Alacsony-Tátra kapuja *Breznóbánya* (*Brezno*, 21), a Garam-völgy fő közlekedési csomópontja pedig *Garamszentkereszt* (*Žiar nad Hronom*, 19), amely alumíniumkohászatáról ismert. A bányavidék legfontosabb vasúti-közúti góca *Zólyom* (*Zvolen*, 42), ahol műszaki egyetem is működik. A tartomány déli része súlyos munkanélküliséggel küzdő terület Szlovákián belül. Központjai *Losonc* (*Lučenec*, 28) és *Rimaszombat* (*Rimavská Sobota*, 24), melyeknek főleg könnyű- és élelmiszeripara jelentős.

5. KELET-SZLOVÁKIA: az országnak a Tisza vízgyűjtőjéhez tartozó keleti harmadát foglalja magában. Központja *Kassa* (*Košice*, 239), Szlovákia második legnagyobb városa. Lakóinak túlnyomó többsége ma szlovák, a magyarok aránya 3% alá olvadt. Iparából az

import vasércet feldolgozó vasmű emelkedik ki, de oktatási-kulturális szerepköre is számottevő (van egyeteme, szlovák, magyar és roma színháza is). Kassától nyugatra, a Sajó völgyében található *Rozsnyó (Rožňava, 19)*, a szlovák magnezitbányászat központja. A Sajó forrásvidékén fekvő *Dobsinán (Dobšiná, 6)* található a világ egyik leghíresebb jégbarlangja. A Kassa tartománytól északra fekvő *Szepesség* két legfontosabb városa *Poprád (Poprad, 51)* és *Igló (Spišská Nová Ves, 37)*, utóbbi a Gömör-Szepesi bányavidék központja. Tőlük keletre található *Eperjes (Prešov, 89)*, amely sokoldalú ipari központ, környékén jelentős sóbányával. Szlovákia legkeletibb részének fontos városai *Nagymihály (Michalovce, 39)* és *Homonna (Humenné, 33)*.

Kelet-Szlovákia idegenforgalmi jelentősége kiemelkedő. A Magas-Tátra Európa egyik legforgalmasabb magashegyi üdülőkörzete. Központja *Tátralomnic (Tatranská Lomnica, 1)*, *Ótátrafüred (Starý Smokovec)* és a *Csorba-tó (Štrbské Pleso)*. A területen három nemzeti park is található: a *Tátrai Nemzeti Park (TANAP)*, a *Szlovák Paradicsom Nemzeti Park (Slovenský ráj – a Hernád áttörése és a Dobsinai-jégbarlang vidéke)*, valamint a *Pieniny Nemzeti Park*.

3.3.5.1. ábra. Szlovákia ipara

К-22

Географія Карпатського басейну: природа, суспільство, економіка, етнографія. Наукове видання (колективна монографія) / Редактори: Йосип Молнар, Гейзо Папп.

Автори: Єва Андрик, Лайош Балінт, Олександр Бергхауер, Андраш Вебер, Тімео Вінце, Шандор Генці, Іштван Годнодь, Даніел Горват, Лорант Денеш Давід, Ендре Добош, Золтан Довені, Барнабаш Кейс, Маргіт Кейс, Ержебет Когут, Степан Коложварі, Карой Кочіш, Жужанна Макаі, Шандор Маршалек, Ерно Молнар, Йосип Молнар, Федір Молнар, Стефан Молнар Д., Гейзо Папп, Булчу Ременік, Патрік Татраї, Дюло Фодор, Степан Черничко, Золтан Чома, Петер Чорба.

Терміни – Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, Будапешт–Берегове, 2022. – 504 с. (угорською мовою)

ISBN 978-615-81834-4-4

Монографія Географія Карпатського басейну вийшла в світ через десятиріччя після видання під такою ж самою назвою найбільш обширної на сьогодні в даній тематиці синтетичної роботи. Мета авторського колективу була не поглибити, деталізувати вищезгаданий аналіз, радше створення видання, яке меншим обсягом та менш фаховою термінологією може зацікавити більш широке коло читачів, а також стати частиною рекомендованої літератури регіональних географічних, краєзнавчих та країнознавчих дисциплін ЗВО.

УДК 911.2(4-11)

Наукове видання
**Географія Карпатського басейну:
природа, суспільство, економіка, етнографія**
Колективна монографія
2022 р.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту
ім. Ф.Ракоці II (протокол № 5 від 28.06.2022).

Підготовлено кафедрою географії та туризму і Видавничим відділом
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II.

Редакційна колегія:
Головний редактор: Йосип Молнар
Відповідальний редактор: Гейзо Папп

Рецензенти:
Тімеа Кіш, DSc (Сегедський університет, м. Сегед, Угорщина)
Янош Пензеш, PhD (Дебреценський університет, м. Дебрецен, Угорщина)

Технічне редагування та верстка: Гейзо Папп
Коректура: Едіна Шін
Дизайн обкладинки: Стефан Молнар Д.

Відповідальний за випуск: Олександр Добош

За зміст колективної монографії відповідальність несуть автори.

**Видання підготовлене за підтримки Фонду національної співпраці ЗАТ
«Благодійний фонд ім. Габора Бетлена»**

ISBN 978-615-81834-4-4

9 786158 183444